

gf. 4. -
BESZÉDEK,

MELYEK

A MAGYAR KIRALYI TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXVIII.—IX. TANÉVI

**RECTORA- ÉS TANÁCSÁNAK
BEIKTATÁSAKOR**

MINDSZENTHÓ I. TARTATTAK.

3 Kz

BUDÁN,

A MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM BETÜIVEL

1868.

RESZLET

A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNYEGYETN

ADJUNKTUSZOK IX. TÁRSASÁG
REGTORA ÉS TANÁCSÁNAK

ELŐZET

BUDAPEST

A MAGYAR KIRÁLYI EGYETN KIADÁSA

1863.

I.

Dr. RODER ALAJOS,

B. SZÜZ MÁRIA SZÉPLAKI APÁTJA-, NAGYVÁRADI L. SZ. KANONOK-,
A K. RELIGIO-BÖLCSESZET ÉS FÖNS. NEVELÉSTUDOMÁNY NY. R.
TANÁRA-, A M. K. TUDOMÁNY-EGYETEM

NAGYSÁGOS RECTORÁNAK

ZÁRBESZÉDE.

Tisztelt egyetemi közgyűlés !

Révbe értünk. Int az idő, hogy leeresztvén a horgonyt és bevonván a vitorlákat, kibocsássam kezeimből a kormányrudat, melynek kezelésére most egy éve a képviselőválasztók bizalma meghívott.

De miként a hajókormányos, mielőtt kiszáll a partra, visszapillantva bevégzett tengeri útjára, átfutja gondolatával a viharokat, melyekkel megküzdött, a szirteket, melyeket kikerült, a zátonyokat és örvényeket, melyeken áthatolt; de a szép, csendes napokat is, melyeken a szelid szél fuvalmának lenge szárnyain oly biztosan haladt járműve : úgy kell, hogy én is, mielőtt a kormányról lelépek, visszatekintsek azon egy évre, melyen át hajónk az egyetemi élet tengerén haladt. Viharokkal nem küzdött; szirtekbe nem ütközött; örvények nem fenyegeték; zátonyok akadályozák ugyan, de meg nem akaszták útját; és voltak fényes napok, melyeken csendesen, de biztosan haladt előre a magasabb tudományos műveltség üdvhozó kikötője felé.

Majd fölmutatom egy évi egyetemi életünk mozanatait, hadd tanuskodjanak azon törekvésről, mely-

lyel az elénk tűzött magas czél felé törtünk, de egyszersmind arról is, hogy nem rajtunk mult, ha azt mindenha el nem értük.

Szavaim őszinték lesznek; mert a működésünk fölötti ítélet csak így lehet igazságos.

Legelőször is ki kell emelnem azon megtisztelést, melyben fölséges királynénk, a magyar nemzet magasztos lelkü védanyja folyó évi ápril 22-kén történt születésének alkalmából az egyetemi tanács is részesült, midőn ugyanazon hó 25-kén a született fölséges herczegnő megkereszteltetésén, habár az csak családi és azért zártabb körüi udvari ünnepély vala, fölséges királyunknak határozottan kijelentett legmagasabb akaratánál fogva jelen lenni szerencsés volt. — Ne merítsünk-e ebből örömet, midőn mi magunkat a császári és királyi családhoz számítottaknak találjuk? Ne lássuk-e mi ezen megtisztelésben zálogát azon legmagasabb kegyelemnek, melylyel a fölséges uralkodó ház tanintézetünket átkarolja? — Hét királyi magzat pillantotta meg először Buda ősvárában a napvilágot; de 328 év mult el, míg az ismét ily örvendetes eseménynek színhelye lehetett, — és lett leginkább a fölséges anyának a magyar nemzet iránti szeretetéből. Ha az a magyar nemzet életének történetében örökké emlékezetes esemény, emlékezetes leginkább azon legmagasabb kegyenél fogva, mely abban a fölséges szülők részéről a nemzet iránt nyilatkozott: nem kevésbé emlékezetes az egyetemi életünk történetében azon megtisztelésnél

fogva, mely az egyetemi tanácsot fönnállása óta először érte, — és óhajtjuk, hogy még többször is érje. Azt hiszem, hogy a tisztelt közgyűlés érzelmeivel találkozik, ha a keresztség szentségének ünnepélyes kiszolgáltatása után a fölséges szülőkre és új fönséges gyermekökre, Mária Valeriára, szívünk mélyéből fölfakadt „éljenek“ szót viszhangoztatom, hón kívánván, hogy a fölséges szülők eme kedves magyar leányukban, — mint urunk és királyunk maga őt a mily atyai, oly magyar nemzeti kedélmélységgel, szívéhez szorítva, egykor üdvözlé, — boldog örömeiket élvezvén, mint királyi anyja erényeinek örökösét lássák szintén trónon ragyogni, melyen „érezze mindenha, hogy fölséges anyja nekünk szülte őt, és ölelje szeretettel mindig azon hazát, melynek szemfénye volt az ő édes anyja.“

Ezen nagy megtiszteltetés rectori tisztem kötelességévé tévé, hogy más nap rá a fölséges szülő és a királyi gyermek egészsége fölötti tudakozódási hódolatomat az egyetemi tanács nevében megtettem.

A dicsőség fénye, mint a napé szétsugárzásában nem akadályozható. Kiragyogva gyúpontjából elárad mindenfelé, megtündökitvén mindazt, mi tájkorébe esik. Dicsőség érte tehát anyaiskolánkat is, midőn egyes tanárai érdemeik elismerésül legmagasabb királyi kegyelemmel kitüntettettek és megjutalmaztattak.

A hittani kar tanártestületének két jelese kezdé meg a lefolyt tanévben a királyilag kitüntettettek szép sorát, t. i. dr. Pollák János, az ó-szövetségi tanulmányok, szent-írás magyarázat és héber nyelv,

és dr. Schopper György az alaphittan ny. rendes tanárai, amaz még mult évi october 29-kén neveztetvén ki legkegyelmesebben pécsi székes-egyházi, emez meg f. évi február 21-kén esztergomi főegyházi kanonoknak. — Sikerdús eredménnyel működtek ők a tanári pályán, termékenyítvén a theologia irodalmának terrenumát nem csak szép számu tudományos értekezéssel, hanem önálló munkákkal is, melyeknek egyike amazé közül a hittani kar által jutalomdíjra is méltattatott.¹⁾ — A legmagasabb királyi kegyelem méltókra áradt. — Dr. Schopper Györgyöt már nem birjuk. Káptalana székhelyére hívá őt főpapja. Dr. Pollák János még köztünk van, sőt ő benne tiszteljük egyetemünknek a mai nappal beköszöntött tanévre megválasztott rectorát.

Az egyetemi tanács azon meggyőződésben volt, hogy kötelessége működését oda is irányozni, miszerint a tanári testületek koszorujából azon férfiak, kik hosszú tudományos működésök és még hozzá az egyetemnek tett hivatali szolgálatuk által is kitünő érdemeket szereztek, legfölsőbb kitüntetésben és megjutalmazásban részesüljenek. Azért mindjárt első ülésében a jog- és államtudományi tanári kar legidősbjét, ki már 29 évi tanári működése, termő irodalmi tevékenysége, rectori és pro-rectori tisztkedése által annyi érdemet szerzett, és oly dicső nevet vivott ki magának, dr. Wenzel Gusztávot, a magyar magán- és bányajog, s a jogtörténet ny. r. tanárát, ugy szintén a bölcsészeti tanári kar legidősbjét, az összes egyetemi tanárok Nestorát, ki irodalmi mun-

¹⁾ „Renan és az Apostolok.“ Kiadja a Szt-István-Társulat. Pest, 1868.

kásságánál és szaktudósi tekintélyénél fogva egyetemünk legragyogóbb csillagainak egyike, ki szintén egyetemünk rectora és prorectora volt, kit szerény szerzetes állása minden anyagi megjutalmaztatástól elzár, dr. Jedlik Ányost az elméleti és gyakorlati természettan ny. r. tanárát, a magas vallás és közoktatási ministeriumnak kir. tanácsosi rangra legbuzgóbban ajánlani elhatározta.²⁾ A magas ministerium kérésünket meghallgatta, közbenjárt, és mind két jelesünk ö cs. és apostoli kir. Főlsége által kir. tanácsosi czimmal mindnyájunk nagy örömére f. évi januar hóban legkegyelmesebben földszittetett.

A nemzet országos képviselői dr. Romer Flórist, az érem- és régészettan ny. r. tanárát bizá meg 1867-ben a magyar nemzeti muzeum kiválogatott nagybecsű kincseinek a párisi világkiállításon bemutatásával és őrzésével. Ha ezen megbízás, melyben a nemzetnek az ő becsületessége és szaktudományossága iránti bizalma oly fényesen nyilatkozott, rá nézve szép kitüntetés volt: még nagyobb kitüntetés azon legmagasabb kegyelem, melylyel ö cs. és apostoli kir. Főlsége őt érdemeinek elismeréseül szintén kir. tanácsos ranggal fölékesíté.

Még két külfejedelem legmagasabb figyelmében is részesült főiskolánk, midőn a török zultán Vámbéry Arminnak a keleti nyelvek ny. rendkívüli tanárának a Medsidie rend harmadik osztályu, az olaszok királya pedig a szent Móricz és Lázár rend tiszti jelvényét kegyteljesen adományozták.

²⁾ October 31-kén 104. és 105. sz. a.

Ennyi legmagasabb fejedelmi kitüntetés nem fényes napok-e egyetemünk mult évi életében?

És midőn dr. Pollák János a Szent-István-Társulat alelnökévé, dr. Kautz Gyula az országos iparegyesület közgazdasági osztályának elnökévé, dr. Hoffmann Pál a nagymártoni kerületben szülő-földén országgyűlési képviselővé, dr. Poor Imre a természetvizsgálók Fiumében tartandó XIV. nagy gyűlésére titkárrá megválasztattak; midőn dr. Romer Flóris a római Instituto di Corrispondenza archaeologica- és a palermói történelmi társulattól levelezői oklevéllel, a párisi archaeologiai, valamint anthropologiai társulat tagságával megtiszteltetett, azonfölül a párisi világkiállítási bizottmánytól saját nevére vert médaille nominative nagy ezüst éremmel a *histoire du travail* körül szerzett érdemeiért megjutalmaztatott; midőn Ferenc József m. k. ministeriumi titkárrá legkegyelmesebben kineveztetett; midőn végre Vámbéry Armin a berlini földtani társulat tiszteleti tagjává és a londoni anthropological society magyarországi titkárává megválasztatott: nem szintén szép napok derültek-e föl egyetemünk mult évi életének egén?

Midőn ily sokfélekép kitüntetett tanártársainkban oly szép elismerést és megjutalmazást aratott az érdem: elmulaszthatta-e volna főiskolánk maga részéről is hatósági teljéből megtisztelni az érdemet? A lefolyt tanévben volt annak félszázada, hogy fő-tisztelendő Szenczy Ferencz szombathelyi püspök ő excellentiája mint papnövendék „*aetate iuvenis sed scientia maturus*“, a bölcsészeti tudori boros-

tyánnal megkoszorúztatott.³⁾ Jubilaris tudori diplomával határozá tehát őt megtisztelni a bölcsészeti tanártestület⁴⁾, dicsőségnek tartván, hogy tudorainak koszorujában ily magas polczon álló és annyi egyházi és polgári erénynyel tündöklő férfiú ragyog.

Még egy családi ünnepet is ültünk főiskolánk falai közt. A tisztelet és hála rendezte azt. Dr. Ballassa János, ki mély orvosi tudománya és műtői ügyessége által annyi fényt hoz egyetemünkre, annyi áldást a szenvedő emberiségre, egyetemi tanárságának negyed százados évét töltötte be. Kitört ez alkalomból lelkes tanítványainak nemes kebeléből a tisztelet és halál szent érzete, és fényes gyülekezet színe előtt, melyet báró Eötvös József minister ur ő excellentiája is jelenlétével emelt, folyó évi majus 20-kán remekül festett arczképével tisztelé meg kedves tanárát. Az ünnepelt tanár ezen tanítványi kegyeletnek viszonzásul elhatározá egyelőre évenként négy 125 ftos ösztöndíjjal a szegényebb sorsu de szorgalmas orvostanhallgatókat fölsegíteni.

Hálás kegyelet a tanulók részéről, áldásos jótékonyosság a tanítóéről, mily szép napok egyetemünk, mult évi életében!

Minden erkölcsi testületnek kitüzött czélja levén, tagjainak törekvése annak valóítására teszi az ő életét. Ez annál fejlettebb és virágzóbb, minél buzgalmasabb amaz.

³⁾ 1818 június 30-kán Lenhossek Mihály az élet- és főnsőbb boncztan ny. r. tanára levén a m. kir. tudomány-egyetem az évi rectora, és Krobot János nyitrai áldozópap és a főnsőbb neveléstan ny. r. tanára a bölcsészeti tudománykar dékanja.

⁴⁾ Június 12-kén tartott ülésében 421. sz. a.

Az anyaiskolánk elé tűzött czél a magasabb tudományos műveltség emelése és terjesztése. Tagjainak törekvése ezen magasztos czél elérésére teszi annak életét, melynek fölvirágzása egyedül tagjainak, — tanítóinak és tanulóinak — összhangzó buzgalmatól függ. Ezen tényezők akár egyikének akár másikának buzgalomhiánya megakadályozza a tudományos élet kifejlését és fölvirágzását épen úgy, mint a testben a szerverők bármelyikének szolgáltatmegtagadása.

A mi egyetemi életünk első tényezőit, — a tanítókat — illeti:

a tudománynak magasztos igéjét hirdeté a lefolyt tanévben 47 ny. rendes,
 9 ny. rendkívüli,
 4 helyettes,
 25 magán-
 és 4 nyelvtanár,
 ezekhez járul 12 tanársegélő.

Az összes tanítói személyzet állt tehát 101 egyénből.

Tekintélyes tanerő, kisebb ugyan a bécsi egyetemével, hol az 210 személyt foglal magában, kik közt 68 a magántanár; de mérkőzik a prágai egyetemével, hol az 114 személyre megy, és nagyobb a birodalom többi egyetemeénél.

Hogy pedig ezen tekintélyes tanerőnek arányos mérvben megfelelt az intensitás is, mutatja a tudományok minden ágára kiterjedt előadások sorozata, majd egy sem levén, melynek szentélyébe a tanárok be nem nyitottak volna; mutatja az irodalom terén is kifejttet buzgalom, közössé tevén az elfáradni nem

tudó bányásként kiaknázott tudomány-kincset, hogy gazdagodjék abból az emberiség.

A hittudományi karból:

Dr. Schopper György több tudományos értekezésen kívül önálló munkát is irt a „polgári házasság“-ról.⁵⁾

Dr. Palásthy Pál szintén,⁶⁾ ki még azonfölül a mult tanév első három havában a „Religio“ folyóiratot is folytatólag szerkesztette, és azt igen sok értekezéssel, különösen „havi szemlé“-ivel élénkítette.

Dr. Pollák János szerkesztette a) a „Religio“-t, b) az ő szerkesztése alatt folytatattatik a „Magyar egyetemes encyclopaedia.“⁷⁾

Dr. Ruzsicska János kiadott egy önálló munkát az „egyház szervezete- és alkotmányá“-ról.⁸⁾

Dr. Laubhaimer Ferencz a „Religio“ folyóirat mellett főmunkatárs volt.

Dr. Hatala Péter szerkesztette a) az „Egyhazy Lapok“-at, melyekbe b) több rendbeli értekezést irt.⁹⁾

Báró Hornig Károly tanárhelyettestől több

⁵⁾ „A polgári házasság.“ Budán, 1868.

⁶⁾ II. kerkérdés, 1868. „A polgári házasság.“ Esztergomban, 1868.

⁷⁾ a) „Religio.“ Kath. egyházi s irodalmi folyóirat. b) „Magyar egyetemes encyclopaedia.“ Kiadja a Szent-István-Társulat.

⁸⁾ „Röpirat. Egyház, annak szervezete s alkotmánya.“ Pest, 1868.

⁹⁾ a) „Egyházi Lapok“ kath. tudományos és társadalmi folyóirat. II. ik évfolyam. Pest 1868. b) 1) „Az izraeliták utolsó napjai Egyiptomban“; 2) „Miseruhák“; 3) „Az Ur Jézus születési barlangja Bethlehemben“; 4) „Hogyan értelmezendő az egyháznak a Szentírás isteni eredetéről szóló dogmája“; 5) „Püspökválasztás a kereszténység első századaiban“; 6) „Jákob jövendölése.“

tudományos értekezés jelent meg az egyházi folyóiratokban.¹⁰⁾

A jogtudományi karból:

Dr. Wenzel Gusztáv értekezést írt „Visegrád egykori dicsősége“-ről.¹¹⁾

Dr. Karvassy Ágoston elkészíté „a változói eljárás“ II. kiadását.¹²⁾

Dr. Pauler Tivadar a) két életrajzi és b) több büntetőjogi cikket írt. Sajtó alá bocsátá a „büntetőjogtan“-nak II. kiadását.¹³⁾

Dr. Konek Sándor a) újra átdolgozá „statistikai kézi könyvét;“ b) írt két akadémiai értekezést és több kisebb rendű dolgozatot a statisztikai és nemzet-gazdasági közlönyökben¹⁴⁾.

Dr. Baintner János megírta „az ausztriai magánjog alaptanai“ III. füzetét¹⁵⁾.

¹⁰⁾ a) „Az egyház s polgárisodás“, (Hettinger után) a „Religio“ 1—25. számaiban 1868; b) „A házasság eszméje keresztény szempontból“, a „Családi olvasmányok“-ban. Kiadja a Szent István-Társulat. Pest, 1868.; c) „A kath. házasság hittani és társadalmi jelentőségében.“ Az „Egyházi Lapok“ II. évfolyamának 3—6 füzetében; d) „A népoktatás ügye, különös tekintettel a sz. korona alatti országokra.“ A „Piros könyv“ I. füzetében. Kiadja a Szent-István-Társulat. Pest, 1868.

¹¹⁾ „Visegrád egykori fénye és dicsősége.“ A m. történelmi társulat „Századok“ című közlönyében. II. évfolyam VI. füzet, 1868.

¹²⁾ „A magyar változói eljárás.“ Második, újabb legfőbb rendeletekkel bővített kiadás. Pest 1867.

¹³⁾ a) Schreiner Gusztáv, a „Jogtudományi Közlöny“ 5. sz. 1868; és Virozsil Antal, ugyanott 23. sz. 1868. b) A „Magyar egyetemes Encyclopaedia“-ban.

¹⁴⁾ a) „Az ausztriai-magyar monarchia statisztikai kézi könyve.“ Az újabb viszonyok szerint teljesen átdolgozva II. kiadás. Pesten 1868. — b) „A nemzetek szellemi élete a parisi világkiállításon“, akadémiai, és „a magyar korona országainak legújabb népesedési mozgalmi“, székefoglaló értekezés. Megjelentek az „Értekezések“-ben a törvénytudományi osztály köréből. Kiadja a m. t. akadémia III. és IV. sz. 1868.

¹⁵⁾ „Az ausztriai általános magánjog alaptanai tekintettel a római jogra“ stb. Pest 1868.

Dr. Kautz, Gyulától megjelent a) „a nemzetgazdasági eszmék fejlődési története Magyarországon“. E munka a Fáy-alapítványból a m. t. akadémiától 1500 ftrnyi pályadíjt nyert; b) több jogtudományi és közgazdasági értekezés ¹⁶⁾).

Dr. Hoffmann Pál a) megírta „a romai jog történelme- és institutioi“-nak első kötetét; b) kiadta most más harmadszor, a „romai jog magánrendszeré“-t; c) írt egy akadémiai, és több más jogtudományi értekezést; d) „a romai jog külszerű történelme“ és a „romai perjog“ munka alatt van ¹⁷⁾).

Dr. Matlekovich Sándor a) különféle többnyire közgazdaságra, nevezetesen „Magyarország anyagi érdekeire“ vonatkozó cikkeket írt egyes nagyobb napi lapokban, különösen a „Századunk“-ban; b) sajtó alatt van „Pénzügytan“-a.

Dr. Wenzel Tivadar egy önálló munkát írt a „magyar magánjog“-ról. ¹⁸⁾

Dr. Schnierer Gyula több rendű értekezésen kívül a polgári perrendtartás köréből a) sajtó alá bocsátta „A jelzálogi és telekkönyvi rendszerek

¹⁶⁾ a) „A nemzetgazdasági eszmék, fejlődési története és befolyása az álladalomra Magyarországon.“ Koszoruzott pályamunka. Pest, 1868; b) 1. „Jogtudomány és nemzetgazdaságtan.“ Akadémiai értekezés 1868. Megjelent az „Értekezések“-ben a törvénytudományi osztály köréből. Kiadja a m. k. akadémia. V. sz. Pest, 1868. b) 2. Közgazdasági értekezései a nagyobb politikai lapokban jelentek meg.

¹⁷⁾ a) „A romai jog történelme és institutioi.“ I. kötet. Pest, 1868. b) „A romai magánjog rendszere, mai érvényében.“ III. kiadás. 1868; c) 1. „Cicero civilistikai vidbeszédei jogtani szempontból tekintve.“ Akadémiai értekezés, sajtó alatt van; c) 2. a többi jogtani értekezés különféle folyó iratokban jelent meg

¹⁸⁾ „Magyar magánjog.“ Pest, 1868.

elméleté“-t. A m. t. akademia által koszoruzott pályamű.¹⁹⁾

Az orvostudományi karból:

Dr. Balassa János háromrendű orvostudományi cikket írt²⁰⁾;

dr. Zlamál Vilmos egy értekezést „az állattenyésztés fontossága- és jelenlegi állásáról Magyarországon“²¹⁾;

dr. Lenhossék József háromrendű orvostudományi értekezést²²⁾;

dr. Jendrássik Jenő egyet.²³⁾

Dr. Linzbauer Ferencz egy munkát írt „a magyar korona országainak nemzetközi egészségügyéről.“²⁴⁾

Dr. Korányi Frigyes háromrendű orvostudományi cikket írt²⁵⁾;

¹⁹⁾ a) „Észrevételek a polgári törvénykezési rendtartás javaslataira.“ Czikk sorozat a „Jogtudományi Közöny“-ben.

²⁰⁾ a) „Az állandó vízfürdő hatása zúzott sebeknél.“ „Orvosi Hetilap“ 1867, 30. és 32. sz.; b) „Jó sikerrel végzett petefészek tömlő kiirtásának egy esete.“ „Orvosi Hetilap“ 1867. 42. és 43. sz.; c) „Ujabb adatok a gége felhasításának műtételéhez.“ „Orvosi Hetilap“ 1868. 1., 2., 3. sz.

²¹⁾ „Az állattenyésztés fontossága s jelenlegi állása Magyarországon.“ A magyar tudományos akademia természettudományi osztályának értekezései között. 1867.

²²⁾ a) „A közép idegrendszer szürke állományának és az egyes ideggyökök eredeteinek tájviszonyai.“ „Értekezések“ a természettudomány köréből, kiadja a m. tud. akademia. II. szám; b) „A nemző részek rendkívüli kifejlődése egy négy éves fiúnál.“ „Orvosi Hetilap“ 34. szám; c) „Santorini viszeres fonatai férfiunál.“ (Plexus venosi Santorini in viro.) A magyar orvosok és természetvizsgálók XII. Rimaszombatban tartott nagygyűlésnek évkönyveiben. Két ábrával.

²³⁾ „Két új szemmérészeti mód.“ A magyar tud. akademia természettudományi osztályának értekezései között. 1867. 49. lap. három képmetszeti táblával.

²⁴⁾ „A magyar korona országainak nemzetközi egészségügye az egyes igazgatási tárgyak fejlődésének történetével.“ Pesten 1868.

Dr. Balogh Kálmán öt orvostudományi értekezést és több rendű átdolgozásokat, könyvismertetéseket, lapszemelvényeket és tárczaczikkeket²⁵⁾;

dr. Bókai János egy orvostani cikket.²⁷⁾

Dr. Poor Imre szerkeszté a) a „Gyógyászat“ czimű folyóirat már nyolczadik évfolyamát, melyben b) több értekezés és cikk jelent meg tőle.²⁸⁾

Dr. Patrubán Gergely irt két rendű orvostudományi cikket,²⁹⁾

²⁵⁾ a) „Gyujtogatás egy este.“ Orvosi felülvélemény a tett beszámíthatása iránt. Orvosi Hetilap közegészségügyi és törvényszéki orvostani melléklete. 1867. 4. sz.; b) „Adatok az idegkórtan köréből.“ „Orvosi Hetilap“ 1867 38. és 39. sz.; c) „Baloldali mellhártya-izmadmány gümös mellhártyalobbal.“ Orvosi Hetilap 1867, 48. sz.

²⁶⁾ a) „Kísérleti tanulmányok a mérgek hatásáról az állati szervezetre.“ I. Sarkvirág. „Orvosi Hetilap“ 1867. 49. sz. II. Légenysavas szor. Ugyanott 1867, 50. sz.; b) „Az orvosi nevelés rendszere Angol- és Franciaországban.“ „Orvosi Hetilap“ 1868, 5., 6., 7., 10., 14., 16., 20. sz.; c) Megemlékezések Velpeau, ugyanott 1867, 41. sz., Rayer, ugyanott 1867. 47. sz., Flourens, ugyanott 1867. 51. sz., Bezold, ugyanott 1868. 13. sz. és Serres fölött, ugyanott 1868, 15. sz.; d) A színtelen vérsejteknek az edényfalakon való keresztülbuvása a lobbal és genyedéssel mily viszonyban áll. „Orvosi Hetilap“ 1867, 25., 26., 27. és 30. sz.; e) Az orvoskari kültagok intézménye a pesti királyi egyetemen. „Orvosi Hetilap“ közegészségügyi és törvényszéki orvostani melléklete. 1868. 3. sz. — Átdolgozások, könyvismertetések, lapszemelvények és tárczaczikkek az „Orvosi Hetilap“ hasábjain.

²⁷⁾ „Adatok a végbél habarcz felismeréséhez és gyógykezeléséhez.“ Orvosi Hetilap 1868, 31. sz.

²⁸⁾ a) „Gyógyászat“, vagyis az orvostudomány hazai és külföldi fejlődésének, különösen a gyógygyakorlatnak közlönye; b) 1. „A járványos koponyagerincci agghártyalob“, és 2. „Az alapi agghártyalob és heveny szemcsés gümösödés egy esete“ felől és 3. még több államorvosi és iránycikk.

²⁹⁾ a) A „központi ojtó-intézet rendezése végett a magyar kir. belügyministeriumhoz benyújtott fölterjesztés.“ Orvosi Hetilap közegészségügyi és törvényszéki orvostani melléklete. 1868, 1-ső szám; b) A budai császárfürdői ivóforrás szénsavas mészeleg tartalmának gyógytani értéke.

dr. Kovács József egy orvostudományi értekezést,³⁰⁾

dr. Batizfalvy Sámuel két rendbeli közleményt a testegyenészet köréből,³¹⁾

dr. Navratil Imre a) egy önálló munkát „Sebészi műtéttan“ és b) három orvostudományi értekezést,³²⁾

dr. Fleischer József egy orvostudományi cikket.³³⁾

Dr. Böke Gyulának munkája: „Fülészet“. Kézi könyv, sajtó alatt van.

Dr. Hasenfeld Manó irt egy értekezést „Szliacs földtani viszonyairól“,³⁴⁾

dr. Lumniczer Sándor egy orvostudományi cikket.³⁵⁾

A bölcsészettudományi karból:

Dr. Jedlik Ányos értekezést irt a „csöves villámszedőről“. ³⁶⁾

³⁰⁾ Légcsőnyitás gégeviznyő s a gégeizmok bénultsága miatti fuldoklásért, gyógyulás. „Orvosi Hetilap“ 1868, 20. és 21. sz.

³¹⁾ a) Gyakorlati közlemények a testegyenészet köréből. „Orvosi Hetilap“ 1867. 48. sz.; b) Gyakorlati közlemények a testegyenészet köréből. A magyar orvosok és természetvizsgálók XII., vagyis rimaszombati nagygyűlésnek évkönyvében. 1868. 235—239. l. (Az oldalgörnyéről, csipizületi lóbról és a dongalábról.)

³²⁾ a) „Sebészi műtéttan.“ Pest, 1867.; b) 1. Hangszálagfekély, viznyő, légcsőmetszés, halál. „Orvosi hetilap“ 1868 44. sz.; b) 2. Húsdag (sacroma) a gégében, villamégetés a szájon át, gyógyulás. „Orvosi Hetilap“ 9. és 10. sz.; b) 3. „Ein Fall von Epithelialkrebs im Kehlkopf.“ Wiener medicinische Presse. 1868.

³³⁾ „Adat a méhlepény betegségeinek kóroktanához.“ Orvosi Hetilap. 1868 17. sz.

³⁴⁾ „Szliacs földtani viszonyai.“ A kir. magyar természettudományi társulat közlönye. VII. köt. 3. f. 1868.

³⁵⁾ „A sipesont ujdonsontalapú fekélye, a csontalap levésése által gyógyulás.“ Orvosi Hetilap. 1868, 27. és 28. sz.

³⁶⁾ Ezen értekezést szerző a magyar orvosok és természetvizs-

Dr. Margó Tivadar kiadott egy önálló munkát az „általános élettan“-ról.³⁷⁾

Dr. Toldy Ferencz ez évi irodalmi működésének terményei: a) „A magyar nemzeti irodalomtörténet tankönyve“ II. kiadásban, a m. t. akadémia által a nagy 200 arany jutalomdíjra méltattatott; b) Irodalom történeti olvasó-könyv; c) Emlékbeszéd Czuczor Gergely fölött; d) Nemzeti történelmünk kezdetei; e) Összegyűjtött munkáiból két kötet.³⁸⁾

Dr. Thán Károly a) még 1867 irt egy értekezést „a szénéleg-kenegről“, mely a bécsi császári akadémia által 1868-ban a Liebenféle alapítványból 450 ftnyi díjjal jutalmaztatott; b) a m. tud. akademiában tartott értekezése „a harkányi kénés hévvíz vegyelemezésé“-ről sajtó alatt van.³⁹⁾

Dr. Horváth Cyrill három rendű philosophiai értekezést irt.⁴⁰⁾

gálók nagygyűlésén Rimaszombatban tartotta az általa összeállított „csöves villámszedőről“, és megjelent a magyar orvosok és természetvizsgálók XII. nagygyűlésének munkálatai közt 1868.

³⁷⁾ „Általános állattan.“ I. rész. 202 fametszettel. Pesten. 1868.“

³⁸⁾ a) A magyar nemzeti irodalom-történet tankönyve a legrégibb időktől a jelenkorig rövid előadásban. II. javított kiadás, két kötetben. Pest, 1868; b) Irodalom történeti olvasókönyv, vonatkozással a m. irodalom történetére. I. köt. Pest, 1868; c) Emlékbeszéd Czuczor Gergely felett. M. akad. Évkönyvek IX. köt. 1868.; d) Nemzeti történelmünk kezdetei. Századok II. foly. 6. füz. 1868; e) Toldy Ferencz összegyűjtött munkái. I. és II. köt. Pest, 1868.

³⁹⁾ A főnemlített értekezés „a szénéleg-kenegről“ német nyelven ezen czim alatt: „Über das Kohlenoxysulphid“ a Liebig-féle Annalen der Chemie und Pharmacie Suppl.-bd. V. jelent meg először, melyből egyéb külföldi lapok is átvették.

⁴⁰⁾ a) A philosophiai módszerek akadályairól. M. t. akadémia értekezések VII. sz. Pest, 1868; b) Subiectivismus és determinismus a philosophiában. „Egyházi Lapok“ I., III., VIII. és IX. füzet. Pest, 1868.; c) Bírálat dr. Bauer Imre ily czimű munkája fölött: „A philo-

Kerékgyártó Alajos Arpádtól megjelent folytatólag „Magyarország történetének kézi könyve.“⁴¹⁾

Dr. Télfy Iván a) kiadá a „Corpus Juris Attici“ görögül és latinul; b) irt több rendű tudományos értekezést; c) kettőt görög nyelven.⁴²⁾

Dr. Rómer Flóris szerkesztette az „Archaeologiai Közlemények“ VII. és a „Győri történelmi és régészeti Füzetek“ IV. kötetét, és irt több értekezést a műrégészet köréből.⁴³⁾

Dr. Riedl Szende a) a m. t. akademia által kiadott „Reguly hagyományai“-t a német tudós közönség számára átdolgozta. Sajtó alatt van Berlinben; b) Szerkesztette az „Ungarische Revue“ czimű évkönyvet Sajtó alatt van Lipcsében; c) „Német nyelvtan“-ának III. kiadását sajtó alá rendezte; d) számos tanügyi és irodalmi cikket irt a „Független Lapok“-ban.

sophia történelme. I. füzet. Pest, 1868. A „Független Lapok“-ban 174. sz. 1868.

⁴¹⁾ Magyarország történetének kézi könyve III. IV. és V. rész. A mohácsi csatától II. József császár haláláig 1526–1790. Pest, 1868.

⁴²⁾ a) „Corpus Juris Attici“, graece et latine. Fasciculus 2–8. Pestini et Lipsiae sumtibus Guilelmi Laufferi. 1868; b) 1. „Solon adótörvényeiről“; és 2. „Adalékok az attikai törvénykönyvhez.“ Az „Értekezések“-ben a nyelv és széptudományi osztály köréből. Kiadja a m. t. akademia. Pest, I. sz. 1867, és II. sz. 1868. 3. „Az attikai törvénykönyvről.“ „A nyelvtudományi Közlemények“-ben. Kiadja a m. t. akademia nyelvosztályának bizottsága VI. kötet. II. füz. Pest 1868; c) *Τὸ Σολωνεῖον Τίμημα. Α Κλειὸν* czimű görög hirlapban. 251. sz. 1868 és *Ἀνάμικτα ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου* Ugyanott 372. szám 1868.

⁴³⁾ a) „Sz. Margit IV. Béla király leányának házi állásáról.“ Az „Archaeologiai Közlemények“ VII. kötetében 1868; b) „a barlangokról, nevezetesen a magyarhoni lakott barlangokról“; ugyanott c) „A pozsonyi káptalan újabban talált egyházi ékszerei“ és d) „Az ös-

Vámbéry Armin irodalmi működése: a) „Csagatai nyelvtudományok“; b) „Vázlatok Közép-Ázsiából“; c) „Vándorlásaim és élményeim Perzsiában“; d) többrendű ethnographiai és politikai dolgozatok.⁴⁴⁾

Dr. Szepesi Imre irt a) több latin alkalmi versezetet; b) egy akadémiai értekezést „jelen viszonyainkról az ó-classicai irodalomhoz“; c) elkészíté „elemi latin nyelvtan“-ának X. kiadását; d) kiadá a „régibb és újabb egyházi énekek“-et; e) sajtó alatt van: „Ellenbirálatok Télfy János által a „Nyelvtudományi Közlemények“ VI. kötetének I. füzetében 1867-ben közrebocsátott birálatára Szepesi Imre odáinak.⁴⁵⁾

régi agyagmivelttség viszonya a történelemhez.“ A „Századok“ II. folyamában. 1868.

44) a) „Csagatai Nyelvtanulmányok“, az angol k. Keleti Társaság pártfogása alatt. Csagatai nyelvtan-, chrestomathia- és csagatai frenczia-német szótárral. Lipcse, 1867; b) „Vázlatok Középázsiaiból.“ Egy ethnographiai és politikai munka. Az eredeti angol nyelven, de egyszersmind magyar-német fordításban. London, 1868; c) „Vándorlásaim és élményeim Persiában.“ Az eredeti magyar nyelven. Német-angol fordításban is. Pest 1867; d) „Eine ungarische Kaside“ a német keleti társaság évkönyveiben. Egyéb dolgozatai a németországi, angol és amerikai folyóiratokban jelentek meg.

45) a) 1. Ode honoribus Reverendissimi ac Magnifici Domini Aloysii Roder, metropolitanae ecclesiae Strigoniensis Canonici ad honores, regiae ac celeberrimae Universitatis Pestiensis Rectoris, quum altissima gratia cathedralis ecclesiae Magno-Varadinensis Canonicus et B. Mariae V. de Széplak ad honores Abbas benignissime nominaretur. XVIII. Calendas Decembres. 1867. 2. Vota pro felici partu Augustissimae Dominae Elisabethae Hungarorum Reginae, coniugis suae Maiestatis sacratissimae Francisci Josephi, Austriae Imperatoris et Regis Hungariae Apostolici. A Scholis Piis nuncupata Pestini. Quinto Idus Aprilis. 1868. 3. Genethliacon Senerissimae Principi Austriae Mariae Valeriae, filiae augustissimorum Parentum Francisci Josephi Austriae Impera-

Dr. Felletár Emil szerkesztette a „Füredi Lapok“-at.⁴⁶⁾

Dr. Budenz József egy értekezést írt „a magyar és finn-ugor nyelvbeli szójegyzésekről.“⁴⁷⁾

Nagy Iván első könyvtári őr a) befejezte a „Magyarország családai“ című 12 kötetes munkáját; és b) írt több történeti közleményeket.⁴⁸⁾

Dr. Márki József könyvtári tiszt szerkesztette a) a „Népnevelők Lapja“-t; b) közrebocsátá a m. kir. egyetem és Pestváros könyvtáraihoz a „Jogi és államtudományi mutató“ II. füzetét.

Ily termékeny, jutalomdíjakra is méltatott irodalmi működés nem fényes napok-e földerítve együnk egén a tanárok tudománya által, és biztosan hajtva főiskolánk hajóját az egyetemes magasabb tudományos műveltség kikötője felé?

toris et Regis Hungariae Apostolici, et Elisabethae Imperatricis et Hungarorum Reginae. Dicatum a Scholis Piis. Pestini Decimo Calendas Maias. 1868. — b) Jelen viszonyaink az ó-classicai irodalomhoz. Rövid kivonatban megjelent a m. t. akadémia „Értesítő“ jének második évfolyamu 9. és 13. számában 1868; egész terjedelmében pedig Bécsben 1868. — c) Elemi latin nyelvtan gyakorlatilag előadva a tanuló ifjúság használatára. X. kiadás, Pest 1868. — d) Régibb és újabb egyházi énekek négy szerepre alkalmazva ónba vésett hangjegyekkel. Pest 1868.

⁴⁶⁾ „Füredi Lapok“ heti közlöny a gyógy- és fürdőhelyek, fürdői társasélet és természettudományok köréből a nagy közönség számára. 1868.

⁴⁷⁾ „A magyar és finn-ugor nyelvekbeli szójegyzések.“ A m. t. akadémiai nyelvtudományi bizottsága által kiadott „Nyelvtudományi Közlönyök“-ben. VI. köt.

⁴⁸⁾ a) „Magyarország családai“ czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Pótlék-kötet. Pest 1868; b) Megjelentek a m. történelmi társulatlak „Századok“ című folyóiratában, és a „Vasárnapi Ujság“-ban.

A mi az egyetemi élet másik tényezőit — a tanulókat — illeti, azok száma e következő vala:

az első félévben volt:

a hittudományi karban	75	rendes	
a jog „ „	1088	„	31 rk.
az orvos „ „	428	„	51 „
a bölcsészet „ „	91	„	20 „

Összesen . 1682 rendes 102 rk.

Azonfölül volt:

gyógyszerészeti tanuló	101
sebészeti tanuló	184
szülészeti tanulónő	76

Mind összesen tehát 2145

A második félévben:

a hittudományi karban	75 r.	
a jog „ „	1045 r.	7 rk.
az orvos „ „	395 „	37 „
a bölcsészet „ „	82 „	8 „

Összesen 1597 r. 52 rk.

Azonfölül volt:

gyógyszerészeti tanuló	91
sebészeti tanuló	150
szülészeti tanulónő	97

Mind összesen 1987

Jelentékeny szám, kisebb ugyan a bécsi egyeteménél, hol az 3000-nél többet tesz, de nagyobb a prágaiénál, hol az 1442-re megy, nagyobb a birodalom egyéb egyetemeénél.

Az egyetemi tanulók ezen jelentékeny számából nemzetünk tudományos műveltségének egyre emel-

kedő növekedésére reményt és örömet merithet minden hazafi, kivált ha a számhoz arányosnak tapasztalja a tanulók tudományszomjas szorgalmát. Mert mind hiában, miként a sejt csak úgy telik meg mézzel, ha a méhe elfáradni nem tudó szorgalommal hordja össze és dolgozza föl a virágok nedvét: úgy gazdagodik föl a tanuló elméje is a tudománynak kincsével, ha lankadatlan erőfeszítéssel gyűjti az előadásokból és könyvekből a tudomány-anyagot és dolgozza föl beható öntanulmányozás által, emellett meg nem felejtkezvén arról soha, hogy tudománya szilárd alapot csak azon fonsőbb örök igazságokból kap, melyek Istenhez emelvén a lelket, midőn az elmét megvilágosítják, a szívet is nemesítik.

Mindig szerettem hinni, miszerint azon lábra kapott hir, hogy sok egyetemi tanuló épen nem tartja káros dolognak az előadásokat kerülni, és az azokra kijelölt drága, soha vissza nem hozható időt hivalkodva eltölteni, üres szóbeszéd, mely alapját csak igen kevesek önviselésében találja; mert jól tudom, hogy mily hajlandó a világ egyesek tévedéseit mindig az illető egész testületekre fogni.

Hogy e hitemben nem csalatkozom, bizonyítja egyrésről azon kevesek száma, kiknek egyedül a jogtudományi karban a leczkekönyvi aláírás hanyagságuk miatt végkép megtagadtatott, mert az mind a két félévben nem megy többre 30-nál, — az orvos- és bölcsészettudományi karban ily megtagadás szüksége elő sem fordulván; — midőn másrésről a letett államvizsgálatok, a tudori szigorlatok és a képesítési oklevelek kiérdemelésének örvendetes eredménye, a kitűzött pályakérdésekre versenyző

kedvelt foglalkozása volt.

lamvizsgálatot tett 221

215

államtudományok 133

összesen 576 tanuló.

A tudoroztatást illetőleg a lefolyt évben:

általános jogtudorrá lett 26

polgári jogtudorrá 11

orvostudorrá 40

sebész tudorrá. 8

vegrovésztudorrrá 3

bölcsészettudorrá 4

Hittudorrá a lefolyt tanévben senki sem avat-

Mesteri oklevelet nyert:

a sebészethől

a szülészetből 7

a szemészetből 2

a fogászatból 1

a. gyógyszerészetből 34

polgári sebész lett. 33

szülésznő 170

A lefolyt tanévben a tudományos pályázás is szép eredményt mutatott föl. Ugyanis mind a négy karban együttesen 15 pályatétel vala kitűzve, melyekre 21 munka érkezett be. A hit-, jog- és orvostudományi karnak egy-egy tétele nem talált versenyzőre. A beadott munkálatok szép tanúságot tesznek azon előmenetelről, melyet az egyetemi tanulók a tudományok némely szakaiban tettek; és habár összehasonlítva az egyetemi tanulók számát a pályázók számával, több pályázó aemulatioja mutatkoznék kívánatosnak: de a versenyző munkálatok belbecse általában dicséretesnek, sőt az egyik jogtudományi a kinyomatásra is méltónak ítéltetvén, nem csak pótolja a szám többségét, hanem fényes bizonytságot tesz az egyetemi tanulók tudományos aspiratióiról szintugy mint szép tehetségeiről. A fönjelzett, kinyomatásra méltónak ítélt dolgozat „a báni méltóság“-ról csakugyan napvilágot is látott.⁴⁹⁾ Fényes trophaeuma ez nem csak a Korbuly Imre IV. éves jogtanuló által kivivott győzelemnek, hanem a sikra szállt 20 ifju viaskodó dicsteljes versenyzésének is.

A koszoruzottak nevei tudomány-egyetemünk ujjaalakításának emlékünnepeén kihirdettettek mindnyájunknak örömdvözlései és azon hő kívánalmak közt, hogy mindenkor győzelem koronázza egész életökön át jó törekvéseiket.

Mikép hallgathatnám el e helyen azon szép

⁴⁹⁾ „A báni méltóság“ tekintettel a horvát-, dalmát- és tótor-szági nem különben a szörényi, bosnyákországi, stb. bánágok történelmi s közjogi viszonyaira. Koszoruzott pályamű. Irta Korbuly Imre. Pest, 1868.

áldozat-készségét, melylyel dr. Wagner János, a belgyógyászat-tanból kitűzött pályakérdésre két jeles jutalomra érdemes munka érkezvén be, de a Pasquich-féle 50 frtnyi jutalom csak egy levén, sajátjából 50 frtot nemeslelkűleg följánlott, hogy a versenyzők mindegyike elvegye a dicsőség mellett fáradságának jutalmát?

Midőn most már az egyetemi tanulók azon társas életéről akarok szólni, melyet tudományos kiművelésükre saját körükben kifejtettek: legelőször is a központi papnövendékek e nemű társulatáról kell megemlékeznem, mely a szerény „Magyar iskola“ név alatt a szomszéd papnövelde csendes falai közt már 38 év óta gondosan ápolgatva virágzik, mint a zajtalanul folydogáló csermely csendesen öntözve és szépen fejlesztve partjainak mosolygó virágait. Én is mint papnövendék ezen iskolának tagja és jegyzője voltam; minek reminiscenciája nekem még mindig édes és hálás! Mint mindennek, úgy ezen társulatnak is szerény vala kezdete. Mi másképp nem is lehetett; mert hiszen az csak néhány lelkes, a magyar tudományos egyházi műveltségért hön lángoló kispapnak volt műve; de hiven symbolához „fejlík idővel“ szépen fejlett a gyenge növény évenként irodalmi terménynyel kedveskedvén az egyháznak és hazának.⁵⁰⁾ A lefolyt évben Wise-

⁵⁰⁾ Az 1825-ben megindult nemzeti ujjaszületés a hazafias érzelmű pesti növendékpapokat is csakhamar tettere buzditá. 1830. pünkösd havának 31-kén oly egylet alakításán tanakodtak, melyben az egyházi irodalom terén a magyar nyelvet minél tökéletesebben elsajátíthassák. „Kifakadt, így szól erről a későbbi jegyzőkönyv, a munkás honszeretetnek gyöngye csirája kebleikben, és egy szent vágytól ihletve gondolkodni kezének, miként szentelhetnék ők is csekély erejüket

man „A tudomány öszhangzásban a kinyilatkoztatással“ czimü munkáját fordítá magyarra.⁵²⁾

A jogtudományi kar tanulói is újra megkísérelték a mult tanév alatt kebelökben egy „önképző társulat“ megalákitását. Be is nyujták tervrajzát az egyetemi tanácsnak, mely azt helybenhagyás végett a magas ministeriumhoz fölterjeszté. Semmit sem

szeretett hazájoknak.“ Az uttörők valának : Ambrus Sándor, Andrássy Antal, Boross Károly, Bossnyák Imre, Bors Imre, Csajághy Sándor, Czukovics Vincze, Farkas Károly, Horváth Mihály, Ihász György, Labancz Sándor, Körmöczy Imre, Mráz Mihály, Munkácsy Sándor, Nagy János, Somogyi Károly, Szilva László, Tóth György. Elvégre az igaz, szép s jó igéje e lelkes körben testté lön, és sikerült Dertsik János apát- és esztergomi kanonoknak, a nevelő-intézet érdemteljes igazgatójának közbenjárása folytán az engedélyt Rudnay herczeg-prímástól kinyerni, s sz. Jakab hava 1-én Ihász György az első elnök ünnepélyesen elfoglalá székét. Időjártával a nyelvtani ismereteket terjesztő egyszerű „Magyar Iskolából“ „Gyakorló Iskola“ lön, mely az ekként elsajátított nyelvtani szabályokat, kiválta sz. atyák munkáinak fordítása által már gyakorlatilag is alkalmazá; míg végre, bizonyára az országban egyre élénkülő társasélet és tudományosság hatása alatt, s részben a nemeskeblű Guzmics Izidor buzdításai közt kebelében megerősödvén, nyilvánosan működő irodalmi társulattá fejlődött. Vasárnaponkint fölolvastott, s rendszeresen megbírált dolgozataik közül számosat részint folyóiratokban, részint negyvenkét kötetre menő munkálataikban tettek közzé; minők a sz. atyák számos kisebb iratainak fordításán, eredeti hittani értekezéseken s több sikerült költeményen kívül: a legjelesb magyar főpapok rövid életrajzai; — történelmi értekezések: „Husz János“, „A jezsuiták Magyarországon“, „Visszapillantás rem. sz. Pál szerzetére“, „Kálászok a magyar történelem mezején“, — több magyar vértanu és hitbajnok életrajza; — nagyobb fordítmányok : Hirscher : „Korunk nagy vallási kérdéseinek fejtegetései“, 1847, 1848, Ruinart, „Vértanuk“, 1856, 1857, Sz. Ambrus, „az egyháziak történelméről“, 1858, Sz. Ágoston, „Az Isten városáról“ 1859, 1860, 1861, Montalembert, „Sz. Erzsébet élete“, 1862. (kinyomatta egri érsek ő exja) — Manahan, „A kath. egyház diadala“ 1864, Balmes „A Protestantismus és catholicismus, vonatkozással az európai polgárisodásra“ 1865, 1866, De Maistre, „A pápaságról“, 1867, stb.

⁵²⁾ „A tudomány öszhangzásban a kinyilatkoztatással.“ Irta Viseman Miklós bibornok, fordította a pesti növendékpapság magyar egyházi irodalmi iskolája. Pest, 1868,

kételkedünk, hogy a jogtanulók lelkesebbjei ismét fölkarolandják az elkezdett üdvös ügyet és tanuló társaik közt egy oly életnek lesznek teremtoi, mely a komolyabb tudományos és irodalmi foglalkozás áldásait rájuk és a hazára árasztandja.

Az orvostudományi kar tanulóinak „önképző köre“, megerősítettven alapszabályai, elkezdé a lefolyt évben működését, hatalmasan támogatva az illető tanári kar által.

Az egyetemi tanulók tudománybuzgalmáról tanuskodik még azon nagy szám is, melyre a könyvtár látogatói fölszaporodtak. 33,697-et mutat föl a szorgosan vezetett jegyzék.

De támogatta is a tanári testület maga részéről a tanulók tudomány-buzgalmát azáltal, hogy fölmentett a mult tanév

I-ső felében	az egész és a féltandijtól		
a jogtudományi karban .	97	—	117
az orvos „ „ .	27	—	23
a bölcsészet „ „ .	27	—	13
II-dik félévben			
a jogtudományi karban .	93	—	102
az orvos „ „ .	24	—	19
a bölcsészei „ „ .	36	—	10
Összesen .	304	—	284

tanulót.

Ezen fölmentések			
a jogtudományi karban . .	6289	frt	50 krnak
az orvos „ „ .	1912	„	5 „
a bölcsészet „ „ .	1535	„	50 „
Összesen	9737	frt és	5 krnak

elengedését képviselik ; — a quaesturai egész évi

pénzkezelés tévén 64,697 frt 73 krt, miből az egyetemi alapba folyt 3347 ft és 40 kr.

Buzdításul szolgáltak az ösztöndíjak is.

Ösztöndíjban részesült

a jogtudományi karban 102 tanuló=15,081 ft 32 kr

az orvos „ „ 32 „ = 3,716 „

a bölcsészet „ „ 18 „ = 2,785 „

Tudoroztatási ösztöndíj volt

a jogtudományi karban kettő 110 frttal

az orvos „ „ } négy 410 „
három 515 „ 2⁵/₁₀ krral.

Az ösztöndíjak tehát általában tettek 22,727 ft 32 krt.

Mily tetemes összeg! Mily hatalmas buzditás!

Ehez járult még mind a három világi tudományi karban 400 frtnál többre menő szegénységi és betegápolási segélydíj.

A tanuló ifjúságot lelkesítő testületi szellem is igen szépen nyilatkozott a lefolyt tanév alatt is a segélyező egyletek működésében. Valóságos áldás van azokon, miután azok is áldást terjesztenek, — a jótékonyság áldását. Az enyhülést nyert nyomor hálát rebeg; a hála pedig mindig az imának egy neme, mely az égben meghallgattatik.

A jogtanulók segélyező-egyletének bevétele tett 3 aranyt 19,753 frt 26 krt. Segélyezésre és az egylet szükségleteire kiadatott 3678 frt 68 kr.

Az egyleti vagyon jelenlegi

állása tehát tesz. . . 3 aranyt 16,074 frt 58 kr.

Az orvostanhallgatók segélyző-egyletének pénztári állása e következő:

A) Tőkepénztár.

Múlt évi 186%- tőke-
pénztári maradék : 200 arany 6812 ft 2 kr és egy
300 ftos kötvény,

Tőkegyarapodás 186%-ban 703 ft 81 kr

Jelenlegi tőke tehát 200 arany 7515 ft 83 kr és egy
300 ftos kötvény.

B) Középénztár.

Bevétel 186%-ban 983 ft 45 kr,

Kiadás „ „ segélyezésre és az
egylet szükségleteire 830 ft 35 kr,

Jelenlegi középénztári maradék . . . 133 ft 10 kr.

A sebészettan-hallgatók segélyző egyletének pénzvagyona 2427 ftnyi tőkéből áll; melynek kamatai segélyezésre szétosztattak.

Az egyetemi daegylet eltérően kitűzött szerény de magasztos czéljától, vállalatokba bocsátkozott, melyek vagyon-állapotát tönkre tevén, további főnállhatását is nagyon megingatták.

Helyén van itt, hogy még egy-két őszinte szót tegyek az ifjuságnak a lefolyt tanévben tanusított társadalmi és vallás-erkölcsi viseletéről is.

Tanuló polgáraink társadalmi élete az év kezdetén különösen a jogtanhallgatók segélyző egylete elnökének választásakor szokottnál zajosabb és izgatottabb volt, melynek épen nem helyeselhető jelenségei az egyetem falain kívül is mutatkoztak; és habár külsőleg lecsendesedni látszott, mégis néha-nyan külbefolyásnak engedve folytatták agitatóikat, majd törvényellenes politikai tüntetésekre engedvén

magukat ragadtatni. Azonban a sokkal nagyobb számu többség amugy is távul tartván magát az ily kísérletektől, sőt ovólag is befolyván, az egyetemi tanács komolyabb figyelmeztetésére, mely néhány tanulónak szigorubb megrovásából állott, csak hamar csendesség lön.

A mi pedig az egyetemi polgárok vallás-erkölcsi viseletét illeti: örökké igaz az, hogy vallás-erkölcsi-
ség nélkül nincs valódi haladás sem a tudományban, sem a társadalomban. Amannak romjain, emezek épülete föl nem emelkedhetik. Azért, ha az egyetemi ifjuság vallás-életéről azon jelenségekből kellene itélni, melyek által az az egyetemi isteni tisztelet alkalmával nyilvánult: nagyon elszorulna lelkem. Mert, a ki az egyetemi isteni tisztelet alatt szép templomunkban körülnézett, az velem együtt kénytelen volt fölkiáltani: „Multi vocati pauci electi!“ „Ubi populus tuus Domine?“ —

De reméljünk jobb jövőndőt ; reméljük, hogy ifjaink belátandják , miszerint „initium sapientiae timor Domini“⁵³⁾, miszerint „in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in copore subdito peccatis“⁵⁴⁾, és miszerint „illa sapientia clara est, non quae verbis sed quae virtutibus constat.“⁵⁵⁾

A külső élet fölvirágzása sokat, sőt majd egyedül a belső élet épségétől függ, ez meg azon rendszer életrevalóságától, melylyel működéseit végzi. Így van ez az anyagi világban, így a szellemiben. Egyetemi életünk fölvirágzása is sokat függ azon

⁵³⁾ CX. Zs. és Pb. 1, 7. ⁵⁴⁾ Bölcs. K. 1, 4. ⁵⁵⁾ Greg. Naz. in Apolog.

tanrendszertől, mely szerint működését kifejti; de sokat függ a rendelkezésére álló eszközöktől is, melyek életének kifejtését elősegítik. Mert mindhiában, legyen bármily ép a test élete, erőt ki nem fejthet, ha kötvék kezei és lábai.

Ezen meggyőződésből indulván ki az egyetemi tanács, legottan első ülésében fölhivá a négy tudománykar tanártestületeit tanreformjavaslataik elkészítésére, melyek a korunk tudományos műveltségének követelményeit teljesen kielégítvén, anyaiskolánkat Európa elsőrendű egyetemeinek színvonalára emeljék.⁵⁶⁾

A tanári karok az orvosinak kivételével, mely tantervjavaslatával még el nem készült, elkészíték tanreformjavaslataikat, és ezeknek alapján az egyetemi tanács komoly és érett megfontolás után a magáét.⁵⁷⁾ A jelenleg fönnálló rendszert vevén kiindulási pontul, támaszkodva a tanszabadság elveire, sürgeté némely új tanszékek fölállítását, a tanerők szaporítását, az államvizsgálatok és tudori szigorlatok czélszerűbb rendezését kivált a bölcsészeti karban, föltünteté intézeteink igen szegényies állapotát, — (elszorult szívem, midőn a kórodai helyiségek megtekintését is rectori tisztemhez tartozni hívn, a szűk sebészeti belgyógyászati korodába is benyitottam, és mellette iskolatermet hiában kerestem;) — sőt némelyek teljes hiányát, — (a többi közt ritkábbnál ritkább csillag dai eszközeink vannak, ajándékba kapva, de ládákba pakolva hevernek, mert nincs csillagászati intézetünk); — kiterjeszté figyelmét a tanulmányi és fegyelmi

⁵⁶⁾ October 31-kén 16. sz. a. ⁵⁷⁾ Julius 21-kén 1094. sz. a.

rend körüli intézkedésekre is, szóval teljes előrajzát adá azon képnek, melyet anyaiskolánkknak magán kellene viselni, hogy magasztos czéljának teljes mérvben megfelelhessen.

Sem idő, sem hely arra, hogy ezen tanreform-javaslat részletezésébe bocsátkozzam; csak azon passust akarom kiemelni, melylyel „fölötte kívánatosnak” mondja, „hogy a hittudományi előadások nem csak a papi rend jelöltjei, hanem világi tanulók által is látogattassanak.”

Igen ez fölötte kívánatos; mert a tévely és előítélet mennyi homályos köde oszlanék szét nem egy világi ifju elméjében és elfogultság szívében, ha megtanulná itt a kereszténység történeti, hitágazati és erkölcsi igazságait azon a prismán át nézni, melyet a kereszténység elveinek tisztán fölfogott szelleme tart lelki szemei elé.

De más részről én meg szintén fölötte kívánatosnak látom, hogy ifju papjelöltjeinknek alkalom nyujtassék, miszerint a theologia mellett a világi tudományi előadásokat is látogathassák. Tudom én jól, miszerint kell, hogy a theologiának lehetőleg legerőfeszítettebb és legmélyebb studiuma legyen a papjelöltnek első és kiváló foglalkozása; de nem nyujtanak-e a theologia szentélyébe mélyebb behatásra segédkezet a philosophia, a történelem és egyéb világi tudományok? Nem valának-e a theologia legfönkeltebb lángelméi a világi tudományoknak is csodált aristocratái? Nem hozom föl példaképül az alexandriai iskola Origeneseit, Cyrilljeit, nem a philosophia ama magas de biztos reptü sasát, sz. Ágostont, nem Nagy-Albertet, a természettudományok bámult

mesterét, csak Wisemannt emlitem föl a legujabb korból: nem a világi tudományok által támogatott theologiai és viszont a theologia által megszentelt világi tudományosság által vítta-e ki azon tekintélyt, melylyel Angolhon földén a legelfogultabb ellenséges elemek közt birt, és melylyel a kath. egyháznak annyi tiszteletet, emelkedést és dicsőséget szerzett? Az ily sokoldalú mélyebb tudományos műveltség megszerezhetése czéloztatott a központi papnöveldek a tudomány-egyetemnél fölállításával.⁵³⁾ — Ne buzogjanak tehát itt föl Helicon forrásai a nélkül, hogy papjelöltjeink is azokból arányos mértékben ne merítsenek!

Hogy beszédem fonalát ismét fölvegyem a tanreformjavaslat a magas ministerium kezében van. Erősen hiszszük, hogy állami életünk új aerájához kapcsolt, főiskolánkra vonatkozó reményeink, melyeknek a múlt évi egyetemi igazgató leköszönő beszédében oly élénk kifejezést adott, nem sokára teljesülni fognak.

Mert hiszen már eddig is, hálásan kell elismernünk, sokat tett főnkelt lelkü oktatásügyi ministe-

⁵³⁾ „Universitas (t. i. Regia Scientiarum Hungarica) Facultates Philosophicam, Medicam, Juridicam ac Theologicam sinu suo completens natura sua eiusmodi est institutum, in quo Juventus Bonarum Artium Studiosa non Disciplinas modo, quae tradi solent in Academicis, perinde condiscere, sed in iisdem, si studia porro etiam proseguere voluerit, altius provehi, et alias insuper, quibus illic locus non conceditur, sibi comparare possit.“ (Ratio Educationis publicae per Regnum Hungariae. Sectio V. Caput I. §. III.) —

„Ut Facultas ista (t. i. Theologica) Universitati restitui postliminio possit, excitatum est generale Seminarium, in quod Tirones aliquot Ecclesiastici singulari pollentes ingenio e quavis Diocesi, ut vires aerarii cuiuslibet tulerint, ad ediscendas Theologicas aut etiam Philosophicas Disciplinas traducantur.“ — Ugyanott Cap. V. §. 132.

rünk, mi tudomány-egyetemünk fölvirágoztatásán szépen lendit.

Igy a már tavál nagyobitott orvosi belgyógyászati kórodának némely gyógyszereszközök megszerzésére 1027 ft 65 krt, a boncztani intézetnek pedig egy gorcsó megvételére 200 ft engedélyezet ⁵⁹⁾;

az állat- és ásványtani intézetekhez egy-egy tanársegélő állomást ⁶⁰⁾,

a vegytani intézethez pedig egy másodikat rendszeresített ⁶¹⁾;

ugy szintén rendszeresített két uj sebészműtői növendéki állomást 378 ft ⁶²⁾,

és egy erdélyi hasonnemű állomást 400 frt évi díjjal ⁶³⁾;

a növénykerti kisebb üvegháznak meleg éghajlati növények szaporítására szolgáló üvegházzá átalakítására 6732 ft engedélyezett ⁶⁴⁾;

az élettani intézet általányát 600 ftban megállapította ⁶⁵⁾;

tanársegélőknek és tanulóknak külföldön való kiképeztetésre pénzsegélyt nyújtott ⁶⁶⁾;

a vegytani intézet fölépitésére 111,134 ft jelölt ki ⁶⁷⁾, és már az építési bizottságot is kinevezte, és eljárása szabályait is meghatározta ⁶⁸⁾;

a kisebb költségek pénztárának általányát 7200 ftról 10,000 ftra emelte, ⁶⁹⁾ és így tovább.

⁵⁹⁾ 1867 oct. 8-kán 8716. sz. a. — ⁶⁰⁾ 1867 november 20-kán 13,948. sz. a. — ⁶¹⁾ 1868 majus 18-án 7948. sz. a. — ⁶²⁾ 1867 dec. 20-kán 15926. sz. a. — ⁶³⁾ 1867 dec. 20-kán 16068. sz. a. — ⁶⁴⁾ 1868 mart. 12-kén 1866. sz. a. — ⁶⁵⁾ 1868 febr. 6-kán 14248. sz. a. — ⁶⁶⁾ 1867 dec. 15-kén 12000. sz. a. és augustus 19-kén 13206. sz. a. — ⁶⁷⁾ 1868 jun. 19-én 568. eln. sz. a. — ⁶⁸⁾ 1868 sept. 17-kén 1557. sz. a. — ⁶⁹⁾ 1868 május 25-kén 7782. sz. a.

Mindezen intézkedések nem biztos záloga-e azon készségnek, melylyel a vallás és közoktatási minister ur anyaiskolánk emelésére kezet nyujt? Nem előhajnala egy fényesebb kornak, mely egyetemünk egén nem sokára föl fog ragyogni?

Hogy kívánalmaink mind még nem teljesültek, igényeink mind még ki nem elégítették, legfőbb oka egyetemünk alapértékének elégtelensége. Ez azon nagy zátony, melyen egyetemi életünknek előre törő hajója föl-fölakadt.

Mert ime, midőn az egyetemi tanács az egyetemi alapérték jövedelmének és kiadásának vele közlésére a magas ministeriumot fölkéré⁷¹⁾, az legottan leküldé azt⁷⁰⁾, melyet rövid kivonatban a tisztelt közgyűlés elé terjeszték.

Sommás átnézete

a m. k. tudomány-egyetemi alapérték bevételeinek és kiadásainak 1868.

Bevétel.

A. Gyümölcsöző tőkék utáni kamatokból.

1. Államkötvények után 122,762 ft

2. Magántőkék „ 21,069 „ 53 kr

143,831 ft. 53 kr.

B. Ingatlanságok- és haszonvételekből:

3. A pécs-váradí és bozóki uradalomból . . . 10,900 ft

4. A znyóvárallyai uradalomból 5,500 „

⁷⁰⁾ April 2-dikán 687. szám alatt. — ⁷¹⁾ April 17-dikén 5845 szám alatt.

5. A sellyei uradalomból	17,500 „
6. A dunaföldvári uradalomból	24,00 „
Összesen	36,500 „
7. A triumszlécsi uradalomnál	200 „
mutatkozó veszteségnek levonásával marad jó- vedelem	36,100 „
8. A budai egyetemi nyomdából	10,000 „
9. A körmöczi papirgyár- ból	1,500 „
Összesen	47,600 ft.

C. Tandijak és járulékokból.

10. Tandijak százaléka	5,000 ft
11. A pesti állatgyógyintézeti alapból egy ezen intézetnél alkalmazott tanárért	1,470 „
12. Vegyesekből	200 „
Összesen	198,101 ft.

Kiadások.

I. Rendes szükségletekre.

A) Tanárok és hivatalnokok fizetéseire.	
1. A hittani kar tanáraitra	12,128 ft
2. A jogtani „	19,320 „
3. Az orvostani kar „	30,065 „ a)
4. A bölcsészeti kar „	29,355 „ b)
5. A könyvtár tisztviselőire	3,465 „ c)
6. Az irodai és gazdasági személyzetre	5,902 „ d)

7. A tanársegélok és hivatalnokok lakbéreire . . .	1.990 ft
8. Helyettesítésekre . . .	720 „
<hr/>	
	102,945 ft

B) Szolgák fizetéseire és lakbéreire.

9. A szolgák, betegápolók és ápolónők fizetéseire .	10,512 ft
10. A szolgák lakbéreire .	1,398 „
<hr/>	
	11,910 ft
11. Templomi szükségletekre	1,200 „
12. Alapítványok- és ösztöndíjakra	4,082 „

C. Járulékokra.

13. A csanádi papnöveldeinek	360 ft
14. A besztercebányai székesegyháznak	1,260 „
15. A növeldei alapnak	7,140 „ e)
16. A vallás-alapnak	2.799 „ f)
17. A tanulmányi alapnak	1,210 „ g)
18. A varasdi Orsolya-szüzeknek	706 „

a) Ebbe van foglalva a tanársegélok fizetése is.

b) Ugy szintén itt is.

c) Az első könyvtári őr fizetésének 400 fttal, a hivatali tisztének pedig 105 fttal történt fölemelése ebbe még nem foglaltatik.

d) Ebbe van számítva a dijakok fizetése is.

e) 1. A megszüntetett Theresianumért 6720 ft; 2. A nagyszombati növeldeért 426 ft.

f) 1. A budai vártemplom adományozására 1407 ft; 2. a pécsváradi apátságért 840 ft; 3. a dunaföldvári apátságért 552 ft.

g) Somogy helységért.

19. A nemzeti muzeumi alap-	
nak	672 „ h)
20. Buda fővárosnak	336 „ i)
21. A bozóki elemi iskolá-	
nak	8 „
22. A pozsonyi gymnasium-	
nak	3 „
23. Alapítványi és kincstári	
közkhöltségek fejében	8,788 ft
	<hr/>
	23,285 ft.

D) Házbérekre.

24. A pesti állatgyógyinté-	
zet helyiségeiben elhelye-	
zett tanszékek és kóro-	
dákért	5,848 ft
25. A budai leánytanodáért	200 „
	<hr/>
	6,048 ft.

26. Hivatali és irodai szükségletekre	1,000 „
27. Jutalmazásokra és segélyekre	4,292 „

E) Az elméleti és gyakorlati oktatás állandó szükségleteire.

28. A fűvészkertre	6,000 ft
29. A könyvtárnak	2,000 „
30. Különféle tanintézetek	
számára	5,620 „ k)

h) 1. A könyvtári őr javadalmazására 504 ft; 2. a könyvtári
szolga fizetésére 168 ft.

i) Az egyházi zenéért és egy rajztanár fizetésére.

k) U. m. a vegyműhely, a kórboneztani, a leíró és tájboneztani,
az állattani, az élettani, az ásványtani, a természettani stb. tan-
székek számára.

31. Az egyetem kisebb költségeire	4,800 „ 1)
32. Változó költségek az egyetemi tanszékek és kórodák számára	32,874 „
	<hr/>
	51,294 ft.
33. Az épületek főtartására	8,000 „
34. Adóra	9,186 „
35. Uti költségekre, napi díjakra	1,200 „
36. Házi szükségletekre, fűtésre, világításra, meszelésre, tisztogatásra	7,454 „
37. Vegyesekre	181 „
38. Nyug- és ellátási díjakra s árvák nevelési pótlékaira	21,374 „
39. Kegydíjakra	1,762 „
40. Halálozási negyedekre és végkielégítésekre	200 „
	<hr/>
Összes rendes kiadás	255,410 ft.

II. Rendkívüli szükségletekre.

41. A vegytani műintézet fölállítására	100,000 ft.
42. Járulék a pesti Rókus-kórház mellett építendő bonczterem költségéhez	4,000 „
43. Könyvtári épületre	100,000 „
	<hr/>
Összes rendkívüli kiadás	204,000 ft.

1) Ezen összeg, szaporodván különösen a belgyógyászati kóroda nagyobbitásával az egyetem szükségletei és az egyetemi épületek ki-
világítása is ebből levén fődözendő a mult tanévben 10,000 ftra emel-
tetett.

Az összes bevételt 198,101 „
 Összehasonlítván a rendes szükséglettel . 255,410 „
 Marad hiány . 57,309 ft.

Összehasonlítván az összes szükséglettel 459,410 „
 Maradna hiány . 261,309 „

Ezen összes szükségletben pedig nincsenek számba véve az elkerülhetetlenül szükséges reformok költségei.

Azonfölül még szenvedő tartozásai is vannak az egyetemi alapnak:

A) járulékokban . . . 101,402 ft 41½ kr m)

B) szenvedő kamatokban 51,498 „ 82½ „ n)

C) visszafizetendő előlegezésekben 105,465 „ 89 „ o)

Összesen . 258,385 ft 13 kr

Ime ilyen a mi egyetemünknek annyira hánytorgatott gazdagsága! Nagy volt az egykor, midőn kicsinyek voltak az egyetemes tudományosság igényei; kicsiny most, midőn emezek nagyok.

Épen ezért az egyetemi tanács nem mulaszthatta el a magas ministeriumot mindazon javaslatokra figyelmeztetni, melyeket az egyetemi alapérték jövedelmeinek öregbithetésére nézve még a volt nm. kir. helytartótanácsnak tett.⁷²⁾

Azt mégis sajnálta és sajnálja most is az egyetemi tanács, hogy újabb fölterjesztés⁷³⁾ által sem sikerülhetett neki a hittani kar tanárainak ked-

m) A budai vártemplomnak, a vallási tápintézeti alapnak stb.

n) A tanulmányi alapnak.

o) Különféle alapoknak.

⁷²⁾ 1863 martius 28-kán 561, sz. a., és 1866 februarius 15-kén 539. sz. a. — ⁷³⁾ 1867 december 31-kén 381. sz. a.

vezőbb, legalább a többi tudománykar tanárainak évi fizetésével egyenlő évi díjt kieszközölni. Ugy viselik ők, mint bármelyik kar tanárai a pondus diei et aestus; és midőn a bölcsészeti karban a papi rendből lévő tanárok is, — kivéve az egyetemi hitszónokot és vallástanárt, — évi díjaikra nézve egyenlőkké vannak téve a világi tanárokhoz: miért legyenek éppen a justitia distributiva ezen követelményétől a hittani tanárok megfosztva, kik meg hozzá semmi tandíjilletményben sem részesülnek? Uraim! 1200 ft évi díj, — tíz év után 100 frt növekedéssel — egy egyetemi tanárnak, — a tudományos műveltség oly magas igényeinek, a drága élelmezési viszonyoknak e korában!!! — Már a tudomány-egyetemünk első nagy alapítójának emléke iránti kegyeletes hála is fönnen nagyobb méltanyosságot követelne!!! — Reméljük!

Az egyetemi könyvtári épület is az egyetemi tanács tanácskozásainak külön, igen fontos tárgya volt. A magas ministeriumtól kiküldött vegyes szakértő bizottmány újra megvizsgálta az épületet, és miután falait épeknek és erőseknek és csak födélszékét találta hiányosnak, melyen mégis némi időszakonkinti javítások által, ha t. i. szélviharok azt megrongálnák, segíthetni: az egyetemi tanács is a könyvkineset mindaddig jelen épületében meghagyatni javasolta, míg egy új czélszerű épület fog emeltetnetni, annál is inkább, minthogy az 111,421 kötetnyi könyvkészletnek, mely a lefolyt tanévben 1016 kötettel szaporodott, egy más helyiségbe ideiglenes átszállítása nem csak tömérdek költségbe kerülne,

hanem még a könyvek használhatóságát is lehetetlenné tenné; mindazáltal buzgón kéré a magas ministeriumot, hogy egy új könyvtáráépületnek minél előbbi fölemelésével e drága kincsünket biztosítsa.

Eme javaslatunk folytán könyvkincsünk marad a hol jelenleg van, még három évig, mely idő alatt csakugyan egy új könyvtári épületnek fölépítését kilátásba helyezé a magas ministerium.⁷⁴⁾

A mi most már az egyetem személyzete körül történeteket illeti: több örvendetes élelményben részesültünk.

A hittudományi karban dr. Bitá Dezsőt nyertük meg az alaphittan tanárául.⁷⁵⁾

A jogtudományi karban dr. Cherny József a második foku fizetésbe lépett⁷⁶⁾; ő azonfölül és dr. Hoffmann Pál a birói államvizsgálati bizottság tagjaivá neveztettek ki.⁷⁷⁾

Az orvostudományi karban dr. Bókay János magántanár a ny. rendkívüli tanár-czimet kapta⁷⁸⁾; dr. Jendrassik Jenő szintén a második foku fizetésbe lépett⁷⁹⁾; dr. Korányi Frigyes a nyári félévben az orvosi tudományosság érdekében minis-teri engedélylyel a külföldön tett utazást⁸⁰⁾, azalatt dr. Kétli Károly helyettesítvén őt tanszékében, ki a Jordán-féle utazási stipendiummal is megadományoztatott; dr. Genzerich Antal 1200 frtot

⁷⁴⁾ 1868 augusztus 4-kén 8319. sz. a. — ⁷⁵⁾ 1868 június 8 kán 8956. sz. a. — ⁷⁶⁾ 1868 augusztus 5-kén 12560. sz. a. — ⁷⁷⁾ 1268 június 17-kén 9694. — ⁷⁸⁾ 1867 november 14-kén 13487. sz. a. — ⁷⁹⁾ 1868 január 9-kén 191. sz. a.

kapott ezüstpénzben a ministeriumtól, hogy a külföldi intézetekben a kórbonecztanban magát tökéletesítse.⁸¹⁾

A böcsészeti karban dr. Télfy János, dr. Horvát Árpád és dr. Romer Flóris eddig rendkívüli tanárok ny. r. tanárokká lettek; Vámbéry Armin pedig eddig ny. tanító rendkívüli tanárrá⁸²⁾; dr. Télfy Iván azonfölül a második foku fizetésbe lépett⁸³⁾; dr. Margó Tivadar és dr. Jurányi Lajos a tanárjelöltek vizsgálati bizottságának lettek tagjaivá.

Nagy Iván első könyvtári őr fizetése 400, Márki József hivataltisztté 105 fttal magasabbra emeltetett.⁸⁴⁾ Vurmb Imre quaesturai ellenőrnek 120 ftnyi lakbér engedélyeztetett.⁸⁵⁾

A tanerők magántanárok alkalmazása által ez évben szépen gyarapodtak.

A jogtudományi karban magántanári jogosultságot nyert dr. Kunecz Ignác pécsei joglyceumi tanár.

Az orvostudományi karban dr. Böke Gyula a fülgyógyászatból lett magántanárrá, dr. Hasenfeld Manó a fürdő-gyógyászatból, dr. Lumniczer Sándor az erőművi sértések gyógytanából.

A böcsészet-tudományi karban Bartl Antal, a latin classica philológiából nyert magántanári jogosultságot, dr. Budenz József pedig az altaji összehasonlító nyelvészetből.

⁸¹⁾ 1868 augusztus 19-kén 13206 sz. a. — ⁸²⁾ 1868 april 4-kén 5387. sz. a. — ⁸³⁾ 1868 augusztus 24-kén 13834. sz. a. — ⁸⁴⁾ 1868 julius 17-kén 11665. sz. a. — ⁸⁵⁾ 1867 december 30-kán 16173. sz. a.

Tanársegédökké lettek dr. Török Aurel az élettani tanszék, dr. Balassa Péter a sebészek számára rendelt belgyógyászati tanszék, Koch Antal az ásványtani tanszék, Entz Géza az állat- és összehasonlító boncztani tanszék, Steiner Antal és Fleischer Antal a vegytani tanszék mellett. — Fridrich Ferencz pesti vivómester egyetemi vivómesternek neveztetett ki.⁸⁶⁾

A tanerők ezen örömdetes megújulásából és szaporodásából fakadt örömdetes élemdényeket veszteségekből eredt fájdalom keseríté meg. Hiában nincs rózsa tövis nélkül, nincs méz fulánk nélkül! A halál sorainkból is megkivánja áldozatait.

Két ugyan már nem körünkben volt, de hozánk tartozott tanártársunkat veszítettük el, t. i, dr. Reisinger Jánost a történelemnek, és dr. Virozsil Antal az ész és büntető jog ny. r. tanárait. 30 illetőleg 40 évi fáradohatatlan tanári működés után, mindketten kir. legmagasabb kitüntetésben részesülve csendesen élték az oly annyira megérdemlett nyugalom napjait, midőn az első folyó évi február 25-én szólitá ki Pesten az élők sorából az Ur, a másikat pedig f. évi majus 19-kén Bécsben.

Mind a két tanári kar, melyhez tartoztak, elhatározá, hogy emléköket gyászbeszéddel ülendi meg.

Kivánja is ezt tőlünk a dicsóult tanártársaink iránti tisztársi sőt testvéri kegyelet.

Ez inditá az egyetemi tanácsot is arra, hogy mindjárt első rendes ülésében az orvoskari tanártestületet⁸⁷⁾ fölhivá, miszerint a holtak országában

⁸⁶⁾ 1868. september 25-kén 13562. sz. a. — ⁸⁷⁾ 1867. october 31-kén 106. sz. a.

nyugvó, de még mindig hálás emlékezetben élő tanártársuktól, ki nagy tudománya által nem csak egyetemünk egén fényesen ragyogott, hanem a gyakorlati téren is a szenvedő emberiségnek nagy jótévköze volt, és épen azért a mily nagy vala a köztisztelet, melyben részesült, míg birtuk, oly nagy vala a közfájdalom, midőn elvesztettük, — dr. Szauer Ignácztól a kegyelet ezen tartozását ne tagadja meg.

Az egyetemi tanács még mindig várja és reméli, hogy figyelmeztetése meg fog hallgattatni.

Ki nem ismerte közölünk őszbe borult egyetemi templomi orgonaszunkat Sperling Pétert? Kedves és művészi orgonajátékával 60 éven át emelé a hivek lelkét az ihlettség szárnyain föl az égbe. Ő is mult évi december 5-kén életének 87-dik évében megszűnt élni. Helyébe rectori jogomnál fogva előleges orgonalási verseny-próba után Bellovics Imrét neveztem ki.

Tegnapelőtt vettem azon szomorú hírt, hogy Mutschenbacher Alajos is egyetemünkön a francia nyelv és irodalom tanára f. évi szeptember 24-kén Szegzárdon szintén kimúlt a világból.

A questurái ügyek vezetésére nézve úgy intézkedett az egyetemi tanács, hogy az illető tanártestületek meghallgatása után még egy próbaévre a behozott új ügyvezetést helyben hagyta.⁸⁹⁾

A quaesturái számvizsgáló bizottság elnökségére, mely körül a körünkből távozott dr. Schopper György magának annyi érdemet szerzett, dr. Jendrassik Jenő orvostankari dékánt választá

⁸⁹⁾ 1868 febr. 5-kén 538. szám a.

meg.⁹⁰⁾ Rectori kötelességemet mulasztanám el, ha ezuttal kiváltkép dr. Nékám Sándor tanár a quaestura ügyvezetése, pénzkezelési módja és a számadások megvizsgálása körül eddig tanusított munkássága iránt teljes elismerésemet az egyetemi közgyűlés színe előtt nem nyilvánítanám.

A quaestor szembajának gyógyíthatására több hónapi szabadsági időt kapván, helyét ideiglenesen Erdey Antal irodatiszt tölti be, kinek szakügyesége és pontossága teljes elismerést érdemel.

Kazay Dániel a quaestura dijnoka a pénzügyi ministeriumhoz neveztetvén ki tisztviselőnek, helyét Dekleva Ignác-z-czal töltöttem be.

Az egyetem melegen hordván szíven az egyetemi irodai, valamint a szolgálai személyzet anyagi jólét is, részére drágasági pótszegélyért folyamodott a magas ministeriumhoz, és összesen 614 ftnyi pótszegélydíjt eszközölt ki számukra.

A volt egyetemi tanárok özvegyeinek és árváinak fölsegélésére szíves készséggel nyújtott kezét sikeresen járván közbe annak kieszközlésére a magas ministeriumnál.

A szegényebb sorsu beteg egyetemi tanulók fölsegítésére szánt Pray-Fillinger-féle alapítvány kamatait is 82 ft 71 $\frac{1}{2}$ krt rectori jogomnál fogva nyolcz tanuló közt kiosztottam.

A rector tisztelkedéséhez tartozik az egyetem belső gazdasági vezetése is. Nagy, majdnem alig elviselhető teher sulyosodnék egyéb sok elfoglaltsága mellett vállaira, ha az egyetemi gondnok Mlinkó J6.

⁹⁰⁾ 1868 ápril 2-kán 621. sz. a.

zsef szolgálati készsége, tisztí ügyessége, becsületesége. mindenre kiterjedő figyelme és előzékenysége azon nem könnyítene. Tartozom azzal az igazságnak, hogy azt itt a tisztelt közgyűlés előtt nyíltan kimondjam. Azért csak örülhetek a rectornak, örülhetek az egyetemnek, hogy a tőlünk jobb állomásra távozni készült fizetésének 800 ftról 1200 ftra, lakbérének 200 ftról 300 ftra a magas ministeriumnál kieszközlött fölemelésével sikerült megtartanunk.⁹¹⁾

Ime, egy évi rectori működésem hű rajza.

Ha, — hogy a beszédem elején használt képre visszatérjek, — a hajókormányos, ki a kormányzására bízott hajót, habár utjában néha akadályoztatva, mégis szerencsésen visszahozta a révbe, letörölve homlokáról az izzadtság csepjeit, bizonyos nyugodtsággal, melylyel a becsületesen megoldott föladat tudata tölti el kebelét, bocsátja ki kezéből a kormányrudat: a fölajánlott teljes odaengedés és kifejtett tiszta-lelkű törekvés érzetében teszem én azt most az ünnepélyes órában. Viharok utunkat nem háborítván a netalán csendesen, de mégis kedvezőtlen irányban lengő szeleket lecsendesíteni, a zátonyokon veszély nélkül áthatolni, a fényes napokat legalább nem homályosítani vala lelkem ez évi legbuzgóbb vágya és igyekvése.

De mindig érzem, — mélyen érzem, hogy támogatásra vala szükségem.

⁹¹⁾ 1868. július 7-kén 10853. sz. a.

És ez nem hiányzott. Bölcs tanácsaikkal, előzékeny szeretetökkel, ügykezelési készségökkel, lelkesítéssel, ha netalán bátorságom lankadt, csendesítéssel, ha netalán a buzgalom heve elragadni akart, egyre támogattak az egyetemi tanács nagyérdemű, tudós és tapasztalt tagjai. Fogadják ezért legmelegebb köszönetemet. A lefolyt év napjainak emlékezete mindig kedves és édes leend nekem. Önök, nagyrabecsült tisztársaim! bölcsessége, nemes szive tették azt azzá.

Most már vegye át Nagyságod megválasztott új rectorunk, tőlem a kormányt. A munka, mely Nagyságodra vár, dicső munka. A tudomány, melynek szolgálatában azt végzendő, teszi azt olylyá. Itt benn tisztelet, szeretet, előzékenység fogja környezni; külről azonban keserítésre számolhat; mert nem akarja a világ vagy inkább a sajtó egy része hinni, hogy e fekete öltöny egy a hazáért erősen dobogó szívet, egy az igaz tudományosságért hőn lángoló lelket takarhat, kivált ha még kereszt vagy csillag ékesíti a mellet. Nagyságodnak az irodalom mezején is a küzdéshez szokott erős és fiatalabb lelke azért nem fog lankadni. Szándékának tisztaságán, szívének ne mességén törjék meg minden megtámadás.

Mint főiskolánk volt hitszónoka alig hagyhatom el kegyeletesebb érzelem-nyilvánulással ez elnöki széket, mint ha áldásért könyörgök föl az egekhez, — áldásért a tanári testületre, — áldásért a tanuló fűságra, — áldásért egész főiskolánkra!